

Sosiaalipedagogiikan päivät 2017 - elämää suhteissa

6.-7.4.2017 Mikkelissä

Abstraktikirja

**Suomen sosiaalipedagoginen seura ry
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu XAMK**

**SUOMEN
SOSIAALIPEDAGOGINEN
SEURA ry**

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

TORSTAI klo 13.45–15.45: Tutkimustyöryhmät 1–3

Työryhmä 1: Nuoret asiakkaina ja toimijoina – vai toiminnan kohteena?

pj:t Jaana Poikolainen ja Tiina Kirvesniemi

- Eija Raatikainen: Luottamuksesta osallisuutta nuorille
- Jaana Poikolainen, Teija Rautiola ja Annakaisa Oksava: Mentorit nuorten uusien suuntien vi-
rittäjänä
- Tiina Kirvesniemi ja Jaana Poikolainen: Palvelusafari ja pelillisuus nuorten palveluiden sekä
osallisuuden kehittämisessä
- Päivi Virtanen: Nuorelta nuorelle -malli

Työryhmä 2: Nuoria suhteissa

pj. Susanna Leimio

- Laura Halonen ja Elina Nurmikari: Välittämistä ja konkretiaa – Nuorten ja ammattilaisten
kohtaamisia koulutuksen ja työelämän rajapinnoilla
- Hanna Kiuru: Nuoren elämä suhteisena ja yhteisöasiantuntijuuden tarve. Tarkastelu case it-
setuhon kautta
- Mari Tapio: Mikä tekee käytännön työstä sosiaalipedagogista? Esimerkkinä nuorisoalan eh-
käisevä työ

Työryhmä 3: Filosofisia ja käsitteellisiä tarkasteluja

pj. Sanna Ryytänen

- Talvikki Ahonen: Toimijuus, valta ja hallinta kirkkoturvatilanteissa
- Elina Ikonen: Sosiaalipedagogiikka asiantuntijuuden markkinoilla ja kamppailussa: Metafora-
analyysi sosiaalipedagogiseen asiantuntijuuteen kohdistuvista intresseistä
- Voitto Kuosmanen: Sosiaalipedagoginen kasvatus ja ”Suurista eläimistä” vapautuminen – Si-
mone Weilin ajatuksia miehityksistä vapautumiseen, eettiseksi kasvamiseen, hyvän toteutu-
miseen ja silloittumiseen

PERJANTAI klo 10.15–12.15: Tutkimustyöryhmät 4–6

Työryhmä 4: Arki vastaanottokeskuksessa sosiaalipedagogiikan tutkimuskohteena

pj. Elina Nivala ja Sanna Ryyänen

- Elina Nivala: Osallisuus ja toimijuus vastaanottokeskuksessa
- Sanna Ryyänen: Institutionaalinen etnografia tutkimusmenetelmänä vastaanottokeskuksessa
- Päivikki Rapo: Kansalaisuuden teot ja toiminnot vastaanottokeskuksessa

Työryhmä 5: Dialoginen ja yhteisöllinen tuki

pj. Voitto Kuosmanen

- Vapalahti, Kati: Yhteisöllinen argumentointi ja dialogi
- Päivi Kylänpää: Kroonisen kipupotilaan tukeminen – Sosiaalipedagogisia tuen paikkoja etsimässä
- Kaarina Latostenmaa: Esimiesten vertaisfoorumit lisäävät vuorovaikutusta ja luottamusta työyhteisöissä

Työryhmä 6: Nuorten osallisuuden ja kansalaisuuden tukeminen

pj. Sari Miettinen

- Kirsi Vaistela: Maahanmuuttajalasten osallisuusedellytykset ja -esteet peruskoulun alaluokilla
- Marko Kananen, Jussi Ronkainen ja Kari Saari: Kahden maan kansalaisiksi kasvaminen: nuoret Suomi-Venäjä kaksoiskansalaiset
- Kirsi Kokkonen: Kohtaamistyön ytimessä

Työryhmä 1: Nuoret asiakkaina ja toimijoina – vai toiminnan kohteena?

pj:t: Jaana Poikolainen, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, jaana.poikolainen@xamk.fi ja Tiina Kirvesniemi, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, tiina.kirvesniemi@xamk.fi,

Nuorten hyvinvointia tarkastellaan usein ongelmalähtöisesti riskien ja epävarmuuksien näkökulmasta, mutta myös voimavaraistavaa ja positiivista tarkastelutapaa tarvitaan. Positiivinen näkökulma perustuu vahvuuksiin ja kykyihin, joita tarvitaan inhimillisessä kasvussa ja kohdattaessa epämukavia asioita. Positiivinen (ja negatiivinen) hyvinvointi rakentuu ja sitä opitaan vuorovaikutuksessa lähiperheen kanssa, mutta myös vapaa-ajalla ja institutionaalisissa konteksteissa, kuten koulussa, työpaikoilla sekä kohdattaessa erilaisten tukipalveluiden toimijoita. Voidaan väittää, että kyse on hyvinvointioppimisesta ja hiljaisen(kin) tiedon omaksumisesta.

Työryhmässä ihmetellään, millainen rooli nuorilla on erilaisissa palveluissa? Onko kyse asiakas-, vertais- vai yhteisösuhteista; miten esimerkiksi valtasuhteet huomioidaan erilaisissa institutionaalisissa konteksteissa kuten työpajoilla?

Työryhmässä tarkastellaan sosiaalisia ja institutionaalisia suhteita akselilla nuoret–palvelujärjestelmä. Esitykset ovat kertomuksia käytännön kehittämistyöstä ja tutkimuksellisista näkökulmista. Esityksissä pohditaan muun muassa, millainen merkitys mentoreilla on työpajatoimintaan osallistuvilla nuorilla. Keskeisiä käsitteitä ovat luottamus, voimavaraistaminen ja osallisuus.

Luottamuksesta osallisuutta nuorille

Eija Raatikainen, Metropolia ammattikorkeakoulu, Eija.Raatikainen@metropolia.fi

Matti – Miesten matkat työhön -hankkeeseen (2016–2018) liittyen tutkitaan työpajoihin osallistuvien nuorten miesten kokemuksia motivaatiosta, itseohjautuvuudesta, osallisuudesta, hyvinvoinnista, luottamuksesta ja elämönhallinnasta. Tässä esityksessä keskitytään luottamuksen teoreettiseen näkökulmaan ja sen voimavaraistavaan luonteeseen. Luottamusta voidaan pitää ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja toimintakykyä ylläpitävänä ja edistävänä tekijänä. Luottamus liitetään toimiviin ihmissuhteisiin ja kykyyn toimia osana yhteisöä. Lisäksi pohditaan epäluottamuksen haavoittavaa luonnetta.

Mentorit nuorten uusien suuntien virittäjänä

Jaana Poikolainen, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, jaana.poikolainen@xamk.fi, Teija Rautiola, Metropolia ammattikorkeakoulu, teija.rautiola@metropolia.fi ja Annakaisa Oksava, Metropolia ammattikorkeakoulu, annakaisa.oksava@metropolia.fi

Matti – Miesten matkat työhön -hankkeessa 2016–2018 kehitetään menetelmiä, joilla voidaan tukea erityisesti nuoria miehiä kouluttautumaan ja työllistymään heitä kiinnostavalle alalle. Merkittävässä roolissa työpajoilla on niihin osallistuvat ikääntyneemmät miehet, ”mentorit”, jotka antavat oman panoksensa työpajatoimintaan kertomalla merkityksellisistä asioista, jotka ovat vaikuttaneet heidän

koulutus- ja työpolkuunsa. Työryhmässä esitellään kokemuksia hankkeen Elämänkulku-pajojen toiminnasta, jaetaan hyviä käytäntöjä sekä tarkastellaan käsitteitä, joiden käyttäminen olisi jatkossa hyödyllistä tutkimuksellisesta näkökulmasta.

Palvelusafari ja pelillisuus nuorten palveluiden sekä osallisuuden kehittämisessä

Tiina Kirvesniemi, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, tiina.kirvesniemi@xamk.fi ja Jaana Poikolainen, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu jaana.poikolainen@xamk.fi

Siä päätät -hankkeessa (2015–2017) on kokeiltu palvelumuotoilumenetelmistä muun muassa palvelusafaria, jonka tuloksia voidaan hyödyntää nuorten palveluiden kehittämisessä. Esityksessä avataan hyväksi havaittuja menetelmiä, pelejä ja kehittämisen prosesseja. Lisäksi pohditaan miten pelillisyydellä ja palvelumuotoilulla voidaan tukea nuorten osallisuutta ja toimijuutta. Nuorten kokemusta osallisuudesta voidaan arvioida, mutta tämän kokemuksen siirtovaikutus toiminnan tasolle tarvitsee toisenlaista tulkintaa. Tulkinnan kehyksenä käytetään elämänkulun teoriaa (Elder), jonka avulla tarkastellaan NEET-nuorten tilannetta laajemmassa kontekstissa.

Nuorelta nuorelle -malli

Päivi Virtanen, Koulutus- ja kehittämisspalvelut, Helsingin yliopisto, paivi.s.virtanen@helsinki.fi

Mun Juttu – meidän tulevaisuus –hankkeessa sovellettu ”nuorelta nuorelle” –malli on toiminut hyvin pyrittäessä aktivoimaan ja tuomaan positiivisia kokemuksia syrjäytymisvaarassa oleville nuorille mm. seikkailupedagogiikkaa ja luontoelämyksiä hyödyntävissä pajoissa. Mallissa liikuntaohjaajiksi opiskelevat nuoret suunnittelevat ja toteuttavat luontoretkiä, joiden tavoitteena on luontokokemusten lisäksi tarjota esim. työttömille, mielenterveyskuntoutujille ja maahanmuuttajanuorille mahdollisuutta olla pajoissa aktiivisessa toimijan roolissa.

Työryhmä 2: Nuoria suhteissa

pj. Susanna Leimio, Sosiaalialan osaamiskeskus Verso, Susanna.Leimio@phhyky.fi

Välittämistä ja konkretiaa – Nuorten ja ammattilaisten kohtaamisia koulutuksen ja työelämän rajapinnoilla

Laura Halonen, Oamk, Ammatillinen opettajakorkeakoulu, laura.halonen@oamk.fi ja Elina Nurmikari, Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus, elina.nurmikari@otus.fi

Yhteiskunnan muutokset luovat uusia haasteita koulutukseen ja oppilaitosmaailmaan. Ennakoivan työn ja varhaisen puuttumisen toimintaperiaatteet, opintojen keskeyttämisen ehkäiseminen sekä nuorten työllistymisen tukeminen vaativat kulttuurista muutosta, rakenteiden kehittämistä ja monialaiseen yhteistyöhön liittyvää osaamista ja osaamisen johtamista. Nuorten kasvun tukeminen aktiiviseksi ja yhteiskuntavastuuta kantaviksi kansalaisiksi edellyttää kokemuksia yhteisöllisyydestä, vastuun kantamisesta, aktiivisesta vuorovaikutuksesta sekä vaikuttamismahdollisuuksista. Muutoksen tuulten puhaltaessa esiin nousee paljon kysymyksiä. Miten opettajat ja ohjaajat tukevat nuoria? Miten ohjaus vastaa nuorten toiveisiin ja tarpeisiin? Miten nuoret kokevat ohjauksen? Mitä on nuorten osallisuus ohjausprosesseissa? Millaisia vaatimuksia uudet haasteet tuovat opetus- ja ohjaushenkilöstön työhön, toimintatapoihin ja osaamiseen? Oppilaitoskentän toimijoiden valmiuksien parantamiseksi, nuorten ohjaustarpeiden kartoittamiseksi ja osallisuuden lisäämiseksi lähdettiin etsimään vastauksia näihin kysymyksiin sekä hankerahoitusta työn toteuttamiseen.

NYT - Nuorisotakuun toteutuminen ammatillisen koulutuksen rajapinnoilla -hankekokonaisuudessa tutkittiin ammatilliseen koulutukseen osallistuneiden nuorten ja ammattilaisten näkemyksiä ohjauksesta. Tavoitteena oli tutkia ammatilliseen toisen asteen koulutukseen osallistuneiden nuorten subjektiivisia tuen ja ohjauksen tarpeita liittyen opintojen sujumiseen ja työllistymiseen. Lisäksi kartoitettiin opetus- ja ohjausalan ammattilaisten näkemyksiä ohjaustyöstä, opintojen keskeyttämisen ehkäisemisestä, erilaisista tukitoimista, verkostoyhteistyöstä sekä toiminnan kehittämisen kohteista. Nuorten ja ammattilaisten näkemyksistä muodostettiin synteesi, jonka pohjalta kehitettiin ohjauksen malli ammatillisiin oppilaitoksiin.

Nuorten näkemyksiä tutkittiin kvalitatiivisin ja kvantitatiivisin menetelmin. Hankekokonaisuudessa haastatettiin 12 nuorta kutakin kolme kertaa lukuvuoden 2012-2013 aikana. Haastatteluissa käsiteltiin nuorten tuen ja ohjauksen tarpeita yläkoulussa, toisella asteella, työelämässä ja näiden nivelvaiheissa. Lisäksi kartoitettiin nuorten polkuja, elämäntilanteita ja ohjauksen tarpeita nuorisotakuun puitteissa. Haastatteluaineisto analysoitiin sisällönanalyysin menetelmin ja sen perusteella tehtiin kvantitatiivinen jatkotutkimus 17-29-vuotiaille nuorille suunnattuna sähköisenä kyselynä. Jatkotutkimuksen tavoitteena oli selvittää haastatteluaineistosta nostettuja ohjauksen teemoja laajemmalla joukolla. Kysely toteutettiin helmi-maaliskuussa 2014 ja siihen vastasi yhteensä 2078 nuorta. Opetus- ja ohjaushenkilöstölle suunnatut ryhmähaastattelut toteutettiin vuosina 2012-2014. Haastatteluihin osallistui yhteensä 115 opetus- ja ohjausalan ammattilaista 22 eri oppilaitoksesta. Haastatteluaineisto analysoitiin sisällönanalyysin menetelmin rinnakkain nuorilta kerätyn tutkimusaineiston kanssa.

Tutkimuksen perusteella nuoret toivovat ohjaukselta 1) ymmärrystä, kannustusta ja kuuntelua, 2) osallisuutta, 3) henkilökohtaista ohjausta opintoihin ja työllistymiseen sekä 4) tukea henkilökohtaisille elämäalueille. Ammattilaisten näkemykset ohjauksen tarpeista osoittautuivat samansuuntaisiksi nuorten toiveiden kanssa. Käytännön tasolla resurssien riittämättömyys ja oppilaitoksen toimintakulttuuri eivät kuitenkaan osin kuitenkaan tue ohjaustyön kehittämistä. Tähän tilanteeseen, tarpeiden ja resurssien kohtaamattomuuteen, kehitettiin toimintamalli ohjauksen tueksi ammatillisissa oppilaitoksissa.

Toimintamalli sisältää 1) kuvauksen nuorisotakuuseen liittyvästä ohjauksesta oppilaitoksissa, 2) mallin ohjaus- ja työllistymissuunnitelmalle sekä 3) kysymyssarjan opiskelijoiden opintojen sujumisen ja työllistymisen tueksi. Toimintamalli tarjoaa helposti hyödynnettävän välineen tukea nuorten opintopolkuja, työllistymistä sekä vaikutusmahdollisuuksia omaan elämäänsä ja ympäristöönsä.

Nuoren elämä suhteisena ja yhteisöasiantuntijuuden tarve. Tarkastelu case itsetuhon kautta

Hanna Kiuru, Humak, hanna.kiuru@humak.fi

Abstrakti perustuu artikkeliini, joka julkaistaan alkukeväästä 2017 Nuorisotutkimusverkoston ja Humakin yhteistoimituksessa. Tarkastelen artikkelissani nuoren elämän rakentumista suhteisena ja sosiaalisten suhteiden merkitystä nuoren elämälle ja kasvulle. Tarkastelu tekee näkyväksi, miten erilaisia puolia nuoresta on nähtävissä riippuen yleisöstä sekä nuorten ja aikuisten todellisuuksien välisen kuilun. Näihin kiinnittyvien ajatusten pohjalta kysyn, millaista ammatillista osaamista nuoren kohtaaminen edellyttää, että kokonaiskuva tämän todellisuudesta muodostuu ja tasapainoista kasvua on mahdollista tukea.

Artikkeli pohjautuu väitöstutkimukseeni ”Tragedian tarina. Nuoren itsemurhaan päättynyt elämä vanhemman kertomana”, jossa tutkimustehtävänä oli itsemurhan tehneen lapsen vanhempien subjektiivisten kokemusten tavoittaminen narratiivisen haastattelun keinoin (Kiuru 2015). Tutkimukseeni osallistui 11 äitiä ja kolme isää, jotka kertoivat kuolleen lapsensa elämänkulusta. Haastatteluiden avulla on syntynyt kerronnallinen aineisto, joka kertoo keskiluokkaisten nuorten itsemurhaan päättyneestä elämästä heidän vanhempiansa tulkitsemana.

Ymmärrän kerronnallisuuden kokemuksellisen tiedon rakentajana ja välittäjänä (Heikkinen 2007). Artikkelin läpileikkaavana kysymyksenä on, miten paljon toisen toimijan kokemuksellisuutta on mahdollista tavoittaa. Vanhempien kertomukset tarjoavat tietynasteisen pääsyn menetetyn nuoren elämään ja todellisuuteen. Koska edellä mainittu muodostaa artikkelille lähtökohdan, tarkastelun pääpaino on väitöstutkimukseni myötä syntyneissä tulkinnoissa ja pohdinnoissa aiemman teoreettisen keskustelun jäädessä ohuemmaksi.

Vanhempien kertomusten avulla voidaan tehdä tulkintoja siitä, millaisena nuori on kokenut sosiaaliset suhteensa ja osallisuutensa eri yhteisöissä. Artikkelin kiinnittyminen case itsetuhoon kuvastaa, miten merkityksellisiä sosiaaliset suhteet ovat nuorelle ja miten tuhoava vaikutus niihin paikantuvilla ongelmilla voi olla.

Nuoren elämän tarkastelu suhteisena ja tämän kuuluminen erilaisiin yhteisöihin sekä verkostoihin nostaa esiin tarpeen moniammatillisen yhteistyön tiivistämiselle ja yhteisöasiantuntijuudelle. Tällöin asiantuntijuudessa oleelliseksi määrittäyty kasvatuksellinen vuorovaikutusosaaminen yksilö- ja yhteisötasolla, taito kohdata nuoren ehdoilla, ymmärrys nuoren erilaisista yhteisöistä ja pääsy niihin.

Asiasanat: kertomus, nuori, vanhempi, yhteisö, osallisuus, todellisuus, moniammatillisuus, itsetuho

Kirjallisuus:

Heikkinen, Hannu (2007) Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksina. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 142–158.

Kiuru, Hanna (2015) Tragedian tarina. Nuoren itsemurhaan päättynyt elämä vanhemman kertomana. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C, Scripta lingua Fennica edita, osa 404. Turku: Turun yliopisto.

Mikä tekee käytännön työstä sosiaalipedagogista? Esimerkkinä nuorisoalan ehkäisevä työ

Mari Tapio, Preventiimi, Humak, mari.tapio@iki.fi

Puheenvuorossa hahmotellaan periaatteita ja vaatimuksia, joiden toteutuminen tekee käytännön työstä sosiaalipedagogista. Sosiaalipedagoginen teoria ja sosiaalipedagogiset käytännöt sopivat erinomaisesti (nuorisoalan) ehkäisevän työn perustaksi. Sosiaalipedagoginen käytännön työ sisältää elementtejä, jotka edistävät osallisuutta ja osallistumista, kommunikaatiota (dialogia) ja yhteisöllisiä suhteita. Lisäksi sille on ominaista vallitsevat tilanteen tutkiminen ja kyseenalaistaminen, uudenlaiset tavat ymmärtää maailmaa sekä ihmisten ajatusten ja käsitysten tekeminen näkyväksi yhteiskunnassa.

Tämän päivän ehkäisevä työ ei ole enää nuorison varoittamista mahdollisista vaaroista tai epätoivotun käytäytymisen tai toiminnan kieltämisestä. Ehkäisevä työ nähdään pikemminkin hyvinvoinnin edistämisenä, työnä, joka luo nuorille tiloja ja mahdollisuuksia kyseenalaistaa ja kritisoida vallitsevaa kulttuuria ja sosiaalisia käytänteitä, jotka voivat tuntua väistämättömiltä tai muuttumattomilta. Sosiaalipedagogisessa ehkäisevässä

työssä ammattilaisen tulee omaksua mentorin, innostajan, fasilitaattorin ja aktivistin rooli. Nuori on oman elämänsä paras asiantuntija, jonka kasvua yhteiskunnan jäseneksi ja toimijaksi ammattilainen tukee – tekevä tai päättämättä mitään nuoren puolesta.

Käytännön työtä ja aktiviteetteja nuorten parissa voi kutsua sosiaalipedagogiseksi, kun niissä tavoitellaan uusien ajatusten, toiminnan, toivon, vaihtoehtojen ja muutoksen herättelyä. Työ kohdistuu teemoihin, jotka ovat nuorille itselleen ja heidän tilanteensa kannalta relevantteja. Ehkäisevää työtä on tehtävä siellä, missä nuoret ovat, myös verkossa ja sosiaalisessa mediassa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sellaisten kasvatuksellisten tilojen luomista, joissa hyödynnetään nuorten käyttämiä laitteita ja virtuaalisia yhteisöjä.

Edellä mainitut elementit voivat toteutua osana sosiokulttuurisen innostamisen prosessia. Siinä nuoret tutkivat innostajan kanssa haluamiaan aiheita monista näkökulmista saadakseen niistä selkeämmän kuvan. Tavoitteena on, että nuoret voivat tehdä heille parhaiten soveltuvia ratkaisuja itse määrittelemänsä hyvän elämän kannalta.

Työryhmä 3: Filosofisia ja käsitteellisiä tarkasteluja

pj. Sanna Ryyänen, Itä-Suomen yliopisto, sanna.ryynanen@uef.fi

Toimijuus, valta ja hallinta kirkkoturvatilanteissa

Talvikki Ahonen, Itä-Suomen yliopisto, talvikki.ahonen@uef.fi

Lähestyn päivien teemaa väitöskirjani aiheen, kirkkoturvatoiminnan, näkökulmasta. Kirkkoturva on käytäntö, jossa seurakunta tai muu uskonnollinen yhteisö ottaa suojiinsa paperittomuutta tai sen uhkaa kohtaavan maahanmuuttajan, ja pyrkii näin estämään epäinhimilliseksi katsotun karkotuksen maasta. Esitelmäni tarkastelee laadullisen aineiston valossa, millaisia suhteita kirkkoturvatilanteissa muodostuu seurakunnan, paikallispoliisin, maahanmuuttoviranomaisen ja kirkkoturvassa olevan välille.

Kirkkoturvatilanteissa on sovellettu erilaisia strategioita, jotka osaltaan vaikuttavat tilanteissa muodostuviin suhteisiin. Suomalaisesta aineistosta erittelemäni strategiat ovat salassapidon, piilottamisen ja paikallisen avoimuuden strategiat. Näissä eri toimintamalleissa eri tahot asemoituvat tai asemoivat itsensä eri tavoin suhteessa toisiin toimijoihin. Vaikka kirkkoturvakäytännössä seurakunta lähtökohtaisesti haastaa maahanmuuttoviranomaisen päätöksentekoa, eri tahot voivat kuitenkin toimia yhteistyössä toistensa toimintaa tukien. Aineistosta ilmenee, että osissa tapauksista seurakunta onkin asettunut sillanrakentajan ja sovittelijan rooleihin. Aineistosta nousee esille myös eri kirkkokuntien väliset suhteet kirkkoturvatilanteissa, mikä kuvastaa käytännön ekumeenista olemusta.

Tarkastelen esityksessäni, minkälaisia jännitteitä eri toimijoiden välille kirkkoturvatilanteissa muodostuu. Kuinka kirkkoturvassa olevien ja seurakuntien työntekijöiden toimijuus muodostuu? Millaisia neuvottelun tai vastatoiminnan keinoja eri toimijoilla on? Kuinka valtaa rakennetaan ja kuinka vallankäyttöä legitimoidaan? Tutkimus kytkeytyy laajempaan maahanmuuttopoliittiseen kontekstiin, ja sen teoreettisena lähtökohtana on kriittisen turvallisuuden tutkimuksen perinne. Osittain piilossa oleva ja herkkä tutkimusaihe vaatii menetelmällistä ja tutkimuseettistä erityishuomiota, joita esitelmä myös sivuaa.

Sosiaalipedagogiikka asiantuntijuuden markkinoilla ja kamppailussa: Metafora-analyysi sosiaalipedagogiseen asiantuntijuuteen kohdistuvista intresseistä

Elina Ikonen, Metropolia ammattikorkeakoulu, ikosenelina@gmail.com

Abstraktini aiheena on loppuvaiheessa oleva väitöskirjatutkimukseni sosiaalipedagogiikan pääaineeseen (Itä-Suomen yliopisto). Tutkimukseni kohteena on sosiaalipedagoginen asiantuntijuus ja siihen kohdistuvat intressit alaa soveltavien asiantuntijoiden ja sosiaalipedagogiikkaa ympäröivien alojen asiantuntijoiden näkökulmasta. Analysoin myös, millaisia funktioita sosiaalipedagogisella asiantuntijuudella on ja mikä on sen positio ja vakiintumisen prosessi osana asiantuntijuusjärjestelmää.

Empiirisen tutkimusaineiston keruumenetelmä oli dialogiset, episodiset asiantuntijahaastattelut: yhteensä 18 haastattelua. Haastatteluaineisto koostuu kahdesta osasta: ensimmäisen osan asiantuntijat edustavat sosiaalipedagogiikkaa ympäröiviä sovellusaloja (nuorisotyö, sosiaalityö, varhaiskasvatus) ja toinen osa koostuu sosiaalipedagogiikkaa itse soveltavista asiantuntijoista. Tämän lisäksi analyysi kohdistuu myös sosiaalipedagogiikan teoreettiseen keskusteluun. Siitä on rajattuna mukaan julkaisut, joiden voidaan nähdä ilmentävän suomalaisen sosiaalipedagogiikan perinnettä tai klassikot jotka ovat vaikuttaneet siihen. Tutkimusaineiston analyysimenetelmä on sisällönanalyysi ja metafora-analyysi.

Tutkimuksen tavoite on pelkistää tutkimusaineiston sosiaalipedagogista asiantuntijuutta ohjaavat metaforat (4 kpl) ja analysoida niitä suhteessa sosiaalipedagogiikan teoriaperinteen kehyksiin. Tavoitteeni on analysoida mitkä ovat pääkäsittemetaforat, jotka ohjaavat ja muodostavat kehyksen sosiaalipedagogiselle asiantuntijuudelle. Oletukseni on, että tutkimusaineistosta ja sosiaalipedagogiikan keskusteluperinteestä voidaan yleistää

tietyjä diskursseja, joille tunnusomaista tietynlainen metaforinen puhetapa. Analysoin asiantuntijahaastattelaineiston ja sosiaalipedagogiikan teoriaperinteen kautta millaiselle ajattelutavalle nämä metaforat pohjautuvat ja millaisen identiteetin ne tuottavat sosiaalipedagogiselle asiantuntijuudelle. Analysoin sosiaalipedagogiseen asiantuntijuuteen kohdistuvia intressejä käyttäen perustana Habermasin (1968) tiedonintressiteoriaa (tekninen, praktinen ja kriittinen tiedonintressi) sekä Pietarisen (1998; 2002, 64) määrittämää niitä täydentävää neljättä tiedonintressiä: metafyyminen.

Tällä hetkellä tutkimuksen tulos rakentuu neljästä käsittemetaforasta: silta (tekninen intressi), puutarha (praktinen intressi), liike (kriittinen/emansipatorinen intressi) ja suhde (metafyyminen intressi). Silta- käsittemetäfora kuvaa sosiaalipedagogista asiantuntijuuteen kohdistuvaa teknistä intressiä toimia siltana ja raja-asiantuntijuu- tena: teorian ja käytännön, sosiaalisen ja pedagogisen sekä rakenteiden välillä. Puutarha- käsittemetäfora ku- vaa praktista intressiä: luoda kasvun, osallisuuden ja yhteisöllisyyden tiloja sekä itse- ja yhteisönkasvatuspo- tentiaaliin perustumista. Liike- käsittemetäfora kuvaa kriittistä/emansipatorista intressiä: luoda liikettä yhteis- kunnassa, yksilöissä, asiantuntijuuskentässä sekä sosiaalipedagogiikan sisäistä dynamiikkaa. Suhde- käsitte- metäfora kuvaa metafyymsistä intressiä, joka ilmenee: eettisenä ja filosofisena orientaationa, suuntautumisena suhteisiin sekä persoonakeskeisenä orientaationa. Tarkastelen analyysissä myös kunkin metaforan varjopuolia ja niihin liittyviä kriittisiä kysymyksiä. Sosiaalipedagogisen asiantuntijuuden positio asiantuntijuuskentällä ku- vautuu kamppailun ja talouden metaforien kautta. Tutkimustulokseni perusteella asiantuntijuusmarkkinat on huomioitava kaksisuuntaisena peilinä ja kiinnostava huomio sosiaalipedagogisen asiantuntijuuden rakentumi- seen kommunikaation kautta.

Sosiaalipedagoginen kasvatus ja ”Suurista eläimistä” vapautuminen – Simone Weilin ajatuksia miehityk- sistä vapautumiseen, eettiseksi kasvamiseen, hyvän toteutumiseen ja silloittumiseen

Voitto Kuosmanen, Lapin AMK, Voitto.Kuosmanen@lapinamk.fi

Simone Weil (1909–1943) ajatteli, että maailmassamme ”On olemassa neljä asiaa, jotka estävät meitä saavut- tamasta edes jonkin arvoista kulttuuria. Meidän suuruuden käsitteemme on väärä, oikeudentuntonne tur- meltunut, palvomme rahaa ja meiltä puuttuu henkinen innostus.” Kulttuurimme on turmeltunut. Ihmisen ajat- telun, puheen ja tekojen välille on kasvanut kuilu. Miksi näin on tapahtunut? Ihmisten ajattelun ovat koloni- soineet/miehitäneet ”suuret eläimet” (ideologiat, uskonnot, poliittiset puolueet, raha ja valtio). Ne ovat aset- taneet ihmiset tyydyttämään keinotekoisia tarpeita aitojen tarpeiden sijaan. Ne ovat repineet ihmisen irti juu- ristaan. Ne ovat tuhonneet ihmisten väliltä ystävyden ja rakkauden siteet sekä totuuden ja luottamukseen perustuvat siteet.

Miten ihminen voisi vapautua noista suurista elukoista? Miten juureton voisi kasvattaa itselleen juuret? Tässä asiassa Weil pyytää ihmistä kääntämään katseen suurten eläinten palvelemisesta arkeen, havahtumaan unesta sen tosiasian eteen, että ihmiset todella elävät, eivätkä ole kuolleet. Weil ajattelee, että ihmisen sisin olemus on hyvyys ja pyrkimys on tavoitella elämässä hyvää. Hyvän toteutuminen elämässä riippuu siitä, tulevatko ih- misen tarpeet tyydytetyiksi. Keinotekoiset tarpeet ja niiden tyydyttäminen estävät hyvän toteutumisen ihmi- sen elämässä ja ne myös estävät ihmisten silloittumisen toisiin ihmisiin. Aitojen tarpeiden tyydyttyminen puo- lestaan auttaa hyvän toteutumista sekä silloittaa ihmisiä toisiinsa.

Ihmisiä yhdistää samat fyysiset tarpeet (nälkä, vilu, turva, sairaudet...). Näiden tarpeiden tyydyttäminen on ihmisten yhteinen intressi. Yhteiskunta voidaan rakentaa noiden tarpeiden tyydyttämisen perustalle. Mutta se ei vielä riitä. Fyysisten tarpeiden tyydyttäminen luo hyvän arvoperustan ihmisten keskinäiselle toiminnalle, mutta henkisten tarpeiden tyydyttyminen tekee vasta ihmisestä sen, mitä hän voi olla. Vastuun näiden tarpei- den tyydyttymisestä voi ottaa vain ihminen itse, ei puolue, ei kirkko, ei valtio... Vasta, kun ihminen ottaa itse vastuun henkisten tarpeidensa tyydyttymisestä, hän silloittaa itsensä toisiin ihmisiin, vapauttaa itsensä mie- hittäjistä; juurittaa itsensä uudelleen elämäänsä ja maailmaan. Pohdin Weilin ajattelun suunnasta, kuinka sosi- aalipedagoginen kasvatus ja ohjaus voi auttaa ihmistä juurten kasvattamisessa.

Lähteet:

Kuosmanen, Voitto 2017. In the beginning there were no borders – How to liberate yourself from the colonization of ‘The Big Animals’? - Simone Weil’s ideas for re-constructing Ethics. Lecture 15.3.2017. Rajoilla – by the Borders. International Days of Social Service Studies 14.-17.3.2017. <http://www.kemi.fi/tapahtuma/rajoilla-by-the-borders/>

Kuosmanen, V. 2017. Haluan tanssia maailmani kanssa. Julkaisussa Voitto Kuosmanen Kaamoksen jälkeen kevät – Katseita muutoksen maisemiin. Kemi: Nordbooks. 99-115.

Työryhmä 4: Arki vastaanottokeskuksessa sosiaalipedagogiikan tutkimuskohteena

pj:t Elina Nivala ja Sanna Ryyänen, Itä-Suomen yliopisto, elina.nivala@uef.fi, sanna.ryynanen@uef.fi

Työryhmässä tarkastellaan vastaanottokeskusarkea sosiaalipedagogiikan tutkimuskohteena. Työryhmän kolme esitystä liittyvät kaikki suunnitteluvaiheessa olevaan usean yliopiston yhteiseen tutkimushankkeeseen ”Arki vastaanottokeskuksessa”. Valmisteltavassa tutkimushankkeessa perehdytään vastaanottokeskusten arkeen esimerkiksi osallisuuden ja toimijuuden sekä uskontojen ja katsomuksellisuuden näkökulmista etnografisen tutkimusotteen avulla. Tavoitteena on myös etsiä ja toimintatutkimuksellisesti kehittää hyviä käytäntöjä ja levittää niistä tietoa.

Työryhmässä keskitytään valmisteltavan laajemman hankkeen sosiaalipedagogiseen viitekehykseen perustuvaan osahankkeeseen ”Elämä tauolla? Turvapaikanhakijoiden osallisuuden ja toimijuuden tukeminen vastaanottokeskuksissa”. Työryhmäesityksissä käsitellään osallisuuden ja toimijuuden käsitteitä vastaanottokeskusten arjen tarkastelun näkökulmina, institutionaalista etnografiaa laitospäätötoimintaympäristön tutkimusmenetelmänä sekä turvapaikanhakijoiden kansalaisuuden tekoihin ja toimintoihin keskittyvää pro gradu -tutkielmaa.

Osallisuus ja toimijuus vastaanottokeskuksessa

Elina Nivala, Itä-Suomen yliopisto, elina.nivala@uef.fi

Elina Nivala pohtii esityksessään teoreettisella tasolla turvapaikanhakijoiden osallisuuden ja toimijuuden rakentamisen erityisyyttä vastaanottokeskusympäristössä. Sosiaalipedagogisena käsitteenä osallisuus viittaa ihmisen ja yhteisön, laajimmillaan yhteiskunnan, väliseen suhteeseen, jota voi jäsentää kuulumisen ja osallistumisen käsitteiden avulla. Toimijuus on tässä suhteessa mahdollistuvaa aktiivista ja kriittistä toimintaa oman elämän rakentamiseksi. Turvapaikanhakijan elämäntilanteessa sekä kuulumisen perustat että osallistumisen ja toimijuuden mahdollisuudet ovat erityisellä tavalla rajoitettuja liittyen toisaalta elämään vanhan ja uuden yhteiskunnan välitilassa ja toisaalta vastaanottokeskusten konkreettisiin toimintakäytäntöihin.

Institutionaalinen etnografia tutkimusmenetelmänä vastaanottokeskuksessa

Sanna Ryyänen, Itä-Suomen yliopisto, sanna.ryynanen@uef.fi

Sanna Ryyänen käsittelee esityksessään institutionaalista etnografiaa, jonka tutkimuskohteena ovat ihmisten elämäntilanteet sellaisina kuin he niitä elävät, kokevat ja tulkitsevat sekä ne rakenteet, instituutiot, lait ja säädökset, jotka ”ympäröivät” heitä ja vaikuttavat heihin. Esityksessä pohditaan institutionaalisen etnografian soveltuvuutta vastaanottokeskusympäristössä toteutettavan tutkimuksen menetelmälliseksi orientaatioksi ja kuvataan sen yhtymäkohtia sosiaalipedagogiikkaan.

Kansalaisuuden teot ja toiminnot vastaanottokeskuksessa

Päivikki Rapo, Itä-Suomen yliopisto, paivikr@student.uef.fi

Päivikki Rapo selvittää esityksessään vastaanottokeskuksen arjessa toimimista kansalaisuuden käsitteen kautta. Esityksessä tarkastellaan sitä, miten ei-kansalaiset turvapaikanhakijat voivat rakentaa ja tuottaa kansalaisuuden teoilla ja toiminnoilla kansalaisuuttaan tilanteessa, jossa lainsäädäntö ja vastaanottokeskuksen institutionaaliset rakenteet lähtökohtaisesti rajoittavat heidän toimintamahdollisuuksiaan. Esitys pohjautuu työn alla olevaan pro gradu -tutkielmaan.

Työryhmä 5: Dialoginen ja yhteisöllinen tuki

pj. Voitto Kuosmanen, Lapin AMK, Voitto.Kuosmanen@lapinamk.fi

Yhteisöllinen argumentointi ja dialogi

Kati Vapalahti, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, kati.vapalahti@xamk.fi

Sosiaalialan koulutuksen tulee antaa opiskelijoilleen vankka dialoginen pohja. Dialogiin merkittävänä osana sisältyy myös argumentointi. Dialogilla ja yhteisöllisellä argumentoinnilla on paljon yhtymäkohtia. Dialogi on määritetty argumentaation yhdeksi ulottuvuudeksi erilaisten näkökulmien vuorovaikutuksessa (Muller Mirza ym. 2009). Argumentaatio on myös määritetty dialogiprosessiksi ja yhteistyöksi, jossa vasta-argumentoinnin kautta haetaan yhteistä ymmärrystä (Coffin & O'Halloran 2009). Dialogisessa keskustelussa molempien osapuolten näkökulmia kunnioittaen tavoitellaan yhteistä ymmärrystä (Mönkkönen 2007). Argumentointi tuo tässä esille keskustelussa ristiriidat ja realistisuutta interventioiden suunnitteluun.

Sosiaalialalla argumentointi on usein vaikeaa käsiteltävien asioiden monimukaisuuden ja moniulotteisuuden takia. Myös dialogin rakentaminen sosiaalialan asiakastilanteessa tai moniammatillisessa työskentelyssä voi olla haasteellista erilaisten esimerkiksi valtasuhteiden vuoksi. Näihin vuorovaikutustilanteisiin tulee valmistautua jo opintojen aikana. Dialogisen argumentoinnin ja kriittisen ajattelun tukemisen merkitys sosiaalialan opinnoissa korostuu myös siksi, että kriittisyyttä tukevalla opetuksella voidaan mahdollisesti ehkäistä objektisoivan asenteen siirtymistä ammatillisiin asiakastilanteisiin opiskelijoiden mukana. Sosiaalialan käytännön työ on yhä enemmän yhteistyötä ja yhteisöllistä oppimista eri toimijoiden, kuten palvelujen käyttäjien, ammattilaisten ja opiskelijoiden kesken, jossa korostuu ohjauksellinen vuorovaikutus dialogissa neuvotellen. Tällöin työntekijän tulee hallita myös erilaisten työtapojen perusteltu valitseminen.

Esityksessäni käsittelen väitöskirjatutkimukseni kolmannen osatutkimuksen tutkimusasetelmaa, aineiston analyysiä ja tuloksia. Tutkimuksessa järjestettiin opetuskokeilu, jossa sosionomiopiskelijat harjoittelivat yhteisöllistä argumentointia joko verkkoroolipelikeskusteluissa (15 opiskelijaa) tai roolipelikeskusteluissa kasvokkain (14 opiskelijaa). Verkkoroolipelit integroitiin päihdetyön opetukseen, ja ne käsittelivät nuoren tytön alkoholin käyttöä. Opiskelijat osallistuivat roolipeliin pienryhmissä ja pyrkivät ratkaisemaan annetun ongelman heille annetuissa rooleissa, joista osa oli alkoholin käyttöä vastustavia ja osa sitä puolustavia. Analyysissä määritettiin sisällön analyysillä opiskelijoiden verkkoroolipelikeskusteluista ja nauhoitetuista sekä litteroiduista kasvokkain toteutetuista roolipelikeskusteluista yhteisöllisen argumentoinnin elementtejä. Teksteistä analysointiin sitä, miten opiskelijat olivat pyrkineet yhteiseen ratkaisuun keskustelussa, miten hyvin ratkaisu oli yhteisesti jaettu ja miten he perustelivat omat näkemyksensä keskustelussa. Tuloksia vertailtiin tilastollisin testeillä verkko- ja lähiroolipeliryhmien välillä. Esityksessä pohdin tuloksia suhteessa sosiaalialan ammatillisuuden kehittymiseen ja dialogiseen vuorovaikutukseen.

Lähteet:

Coffin, C. & O'Halloran, K. A. 2009. Argument reconceived? *Educational Review* 61 (3), 301–313.

Muller Mirza, N. & Perret-Clermont, A.-N. 2009. Introduction. Teoksessa N. Muller Mirza & A.-N. Perret-Clermont (eds.) *Argumentation and education: Theoretical foundations and practices*. London: Springer, 1–2.

Mönkkönen, K. 2007. *Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö*. Helsinki: Edita.

Kroonisen kipupotilaan tukeminen – Sosiaalipedagogisia tuen paikkoja etsimässä

Päivi Kylänpää, Itä-Suomen yliopisto, paivi.kylanpaa@gmail.com

Pro gradu -työssäni tarkoitukseni on hahmottaa kroonisen kipupotilaan elämäntodellisuutta ja haasteita, sekä mahdollisia tuen paikkoja, erityisesti sosiaalipedagogisesta viitekehystä käsin. Mitä tarkoittaa, kun kipu tulee osaksi yksilön elämää ja uhkana on terveyden ja hyvinvoinnin lisäksi työn, harrastusten, sosiaalisten ja yhteiskunnallisten roolien muuttuminen tai menettäminen. Vakava krooninen kipu pakottaa astumaan uudelle ja erilaiselle elämänpolulle, mitä yksilö on suunnitellut. Yksilö joutuu opettelemaan uutta elämänhallintaa tilanteessa, jossa aiemmat roolit, ihmissuhteet, arki ja myös oma keho on muuttunut.

Kun kipu estää työnteon, joutuu yksilö määrittämään sekä yksilöllisen, ammatillisen identiteettinsä uudelleen, mutta mahdollisesti myös yhteiskunnallisen roolinsa ja asemansa. Roolien muuttumiseen liittyvät kysymykset voivat liittyä työ- ja harrastusyhteisöihin, mutta myös ystävyys- ja perhesuhteisiin. Myös kysymykset yhteiskunnallisesta roolista ja osallisuudesta voivat nousta esiin.

Kun kipu jatkuu pitkäaikaisena, päivittäisenä osana yksilön arkea, nousee esiin kysymys siitä, miten sen kanssa voisi elää mahdollisimman hyvää elämää. Nousee kysymyksiä siitä, miten kipu ja sairaudet vaikuttavat esimerkiksi työkykyyn, sosiaalisiin suhteisiin, elämänsuunnitelmiin ja omaan kehoon ja persoonaan. Näistä kysymyksistä nousee myös jatkokysymys, se kuinka tällaisessa tilanteessa voidaan tukea yksilöä.

Pro gradu -työssäni pyrin aiempien tutkimusten ja kipupotilaille tekemiäni haastatteluiden kautta kartoittamaan mahdollisia tuen tarpeen paikkoja. Pyrin tarkastelemaan näitä erityisesti sosiaalipedagogisista näkökulmista. Pohdin muun muassa voisiko esimerkiksi kuntoutussuhteessa soveltaa nohlilaisen pedagogisen suhteen periaatteita. Myös muu elämänhallinnan tukeminen, esimerkiksi vertaisryhmien kautta, voi nousta tarkastelun kohteeksi.

Esitelmä käsittelee työn alla olevaa pro gradu -työtäni. Työssä haastattelen neuromodulaatio-leikkaukseen meneviä, kroonisesta selkäkivusta kärsiviä potilaita. Pro gradu liittyy osaltaan laajempaan, Kys:ssä tapahtuvaan neuromodulaatio-tutkimukseen.

Esimiesten vertaisfoorumit lisäävät vuorovaikutusta ja luottamusta työyhteisöissä

Kaarina Latostenmaa, Satakunnan ammattikorkeakoulu, kaarina.latostenmaa@samk.fi

Esimiesten vertaisfoorumit, Foorumixit, on kehitetty Satakunnan ammattikorkeakoulun ESR-hankkeessa nimeltä Foorumix – Esimiesverkostot työkykyjohtamisen tukena (2015-2017). Hankkeessa on pilotoitu ja mallinnettu Foorumix-ryhmätoiminta päämääränä tuottava hyvinvointi työpaikoilla. Idea on, että kun esimiesten osaamisen ja jaksamisen paranevat vastavuoroisen kokemusten vaihdon avulla, se näkyy positiivisesti koko työyhteisössä.

Foorumixit voivat olla yritysten sisäisiä tai yritysten välisiä. Avaintekijöinä ovat luottamuksellinen kokemusten jakaminen vertaisten eli toisten esimiesten kanssa sekä jatkuva prosessi, jonka aikana uusia hyviä käytäntöjä luontevasti saadaan työpaikkojen arkeen. Teemat valikoituvat sen mukaan, mistä osallistujat haluavat vaihtaa kokemuksiaan.

Tarvittaessa tukena on aihepakka ”Kymppikortit”, jonka teemat on koottu pilottiin osallistuneilta esimiehiltä. Suosittuja aiheita ovat muun muassa Työpaikan kulttuuri ja ilmapiiri (tapa keskustella, palautteen antaminen ja saaminen, vaikeiden asioiden puheeksiotto), Työterveysyhteistyö (ennaltaehkäisevä, työnkuormitusasiat), Kehitys ja muutos (onnistuminen ja jaksaminen kaiken keskellä) ja Esimiestyön erityisyys, johon liittyy roolin yksinäisyys.

Foorumix-malli on kuvattu kirjaan ”Valokeilassa Foorumix – Viisi näytöstä esimiesten vertaisfoorumeista”. Kirjassa on myös osallistujien kokemuksia toiminnasta ja sen merkityksestä sekä katsaus aihetta lähellä olevaan vaikuttavuustutkimukseen. <http://www.theseus.fi/handle/10024/122835>

Tutkimustietoa esimiesten vertaistuesta on aika vähän. Lindell (2012) kuvaa spontaanin vertaistuen eduiksi vahvuuksien hyödyntämisen paranemisen, tuen käytännön työhön ja ongelmista selviämiseen sekä voimavarojen jakamisen. Myös Laschingerin ym. (2006) ja Lammintakasen ym. (2008) mukaan esimiesten kokemukset pystyvyydestään, hyvinvoinnistaan sekä voimaantumisestaan vahvistuvat, kun he pääsevät hyödyntämään systemaattista vertaistukea. Samoin Hyrkkään ym. (2005, 2008), Kramerin ym. (2007), Narisen (2000), Petersonin ym. (2008) ja Surakan (2008) mukaan vertaistuen myötä johtamistaidot monipuolistuvat.

Vertaistuki nostetaan esille usein, kun tarvitaan kriisitilanteiden jälkeistä ongelmanratkaisua, vaikka suurin hyöty saataisiin ennakoivasta vertaistuen hyödyntämisestä. Vuorion (2008) mukaan ”Saadut tutkimustulokset viestivät ilmiöstä [vertaistuki], joka tunnustetaan ja jota kaivataan, mutta jota ei toiminnallisesti ole kaikkialla olemassa.

Foorumixeissa esimiehet saavat turvallisessa ympäristössä harjoitella sosiaalipedagogisia taitoja. Niissä puhutaan myös kipeistä aiheista: arjen tilanteista, joiden äärellä esimies kokee riittämättömyyttä halutessaan parasta työyhteisölleen.

Työryhmä 6: Nuorten osallisuuden ja kansalaisuuden tukeminen

pj. Sari Miettinen, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, sari.miettinen@xamk.fi

Maahanmuuttajalasten osallisuusedellytykset ja -esteet peruskoulun alaluokilla

Kirsi Vaistela, Itä-Suomen yliopisto, kirsi.vaistela@iisalmi.fi

Epävakauden ja levottomuuksien liikkeelle sysäävät siirtolaiset haastavat Eurooppaa ja sen maahanmuuttopolitiikkaa sekä yksilöiden kykyä toimia kulttuurisen moninaisuuden parissa. Vaikka muutto mahdollistaa monille maahanmuuttajille paremman elämän kuin entisessä kotimaassaan, he kuitenkin maksavat muutosta kovan hinnan usein epäystävällisen vastaanoton, sopeutumisen ja kieliongelmiensa ja työn saantiin liittyvien ongelmien vuoksi. Maahanmuuttajalapsen joutuvat kokemaan muuttoon liittyvät paineet raskaimmin elässään kahden kulttuurin välimaastossa.

Esitykseni perustuu työn alla olevaan monografiamuotoiseen väitöstudiumukseeni. Osallistuvan toimintatutkimukseni tavoitteena on edistää maahanmuuttajalasten osallisuutta peruskoulun alaluokilla. Tarkastelen sitä, mitä maahanmuuttajalasten osallisuus ja osattomuus merkitsevät koulukontekstissa. Pyrin saamaan tutkimukseni avulla aikaan ihmisten välistä vastavuoroista kohtaamista, yhdessä oppimista ja kasvua ns. formaalin ja non-formaalin kasvatuksen alueilla, monitoimijaisen verkoston parissa. Samalla tutkin sitä, minkälaiset pienyhteisösuhteet edistävät tai estävät maahanmuuttajalasten osallisuutta koulussa ja mitkä ovat ne yhteiskunnalliset ja kasvatukselliset edellytykset, joiden avulla kokemus omasta merkityksestä osana yhteisöä ja yhteiskuntaa sekä vahva kuulumisen tunne voivat syntyä.

Toteutan tutkimukseni osallistuvan toimintatutkimuksen periaatteiden mukaisesti. Lähtökohtanani on praktisesti orientoitunut toimintatutkimus, jonka tiedonintressi on kriittinen ja emansipatorinen. Empiiriseltä toteutukseltaan tutkimukseni etenee kaksivaiheisesti. Ensimmäisessä vaiheessa tutkin teemahaastattelujen avulla sitä, mitä maahanmuuttajalasten osallisuus ja osattomuus merkitsevät koulukontekstissa. Tutkittaviani ovat koulun edustajat (opettajat, rehtorit, koulukuraattori), maahanmuuttovirkamiehet, maahanmuuttajalapsen ja heidän vanhempansa. Toisessa vaiheessa tutkin sitä, minkälaiset pienyhteisösuhteet edistävät tai estävät maahanmuuttajalasten osallisuutta koulussa sekä sitä, minkälaista kasvun tukea maahanmuuttajalapsen tarvitsevat osallisuuden syntymiseksi. Muodostamme teemahaastattelujen perusteella ryhmän osallistuvaa toimintatutkimusta varten siten, että koulu, oppilaat, vanhemmat ja non-formaali taho toimivat yhteistyössä. Vuorovaikutteinen, osallistuva suunnittelu ja toimintatutkimuksellinen ote tarkoittavat tutkimuksessani sitä, että kaikki osapuolet ovat tutkijoina ja kehittäjinä koko prosessin ajan ongelmanmäärittelystä tavoitteiden asetteluun, ohjelmointiin, vaiheiden suunnitteluun, toteutukseen ja jälkiarviointiin saakka.

Toimintatutkimuksessa aineiston hankinta on prosessi, joka kehittyy tutkimuksen kanssa vähitellen. Tutkimusaineistoni muodostuu teemahaastatteluista, jotka on tallennettu äänitiedostoiksi. Aineistoa kertyy koko toimintatutkimuksen ajan kaikilla tapaamiskerroilla. Tallennan keskustelut ja toiminnan äänitiedostoiksi ja/tai videoin ne. Aineistonani toimivat myös osallistuvan havainnointini tuottama aineisto sekä kenttämuistiinpanoni.

Kahden maan kansalaisiksi kasvaminen: nuoret Suomi-Venäjä-kaksoiskansalaiset

Marko Kananen, Jussi Ronkainen ja Kari Saari, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, Nuorisotalon tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenia, marko.kananen@xamk.fi

Suomi-Venäjä kaksoiskansalaiset ovat Suomen suurin monikansalaisten ryhmä ja heidän painoarvo suomalaisessa yhteiskunnassa vahvistuu koko ajan. Toisaalta Venäjän ja Euroopan kiristyneet välit ovat luoneet tilanteen, jossa monikansalaiseen kohdistuu myös kasvava epäluulo. Tämän seurauksena Suomi-Venäjä kaksoiskansalaisten asema onkin herättänyt viime aikoina vilkasta keskustelua. Tässä keskustelussa kaksoiskansalaisten oma ääni on kuitenkin jäänyt usein varsin vähälle huomiolle. Kansalaisuuden konstellaatiot -tutkimushankkeessa tutkitaan kaksoiskansalaisuuden sosiaalisia, poliittisia ja juridisia ulottuvuuksia, sekä sitä, kuinka nuoret Suomi-Venäjä kaksoiskansalaiset kasvavat ja kasvatetaan kahden maan kansalaisiksi. Sosiaalipedagogiikan päivien esityksessä nostetaan esille 16-29 -vuotiaille Suomi-Venäjä kaksoiskansalaisille tehdyn verkkokyselyn (n=194) ja haastattelujen alustavia tuloksia. Erityistä huomiota kiinnitetään siihen, kuinka nuoret kaksoiskansalaiset kasvavat osallisuuteen ja yhteiskunnalliseen jäsenyyteen kahdessa eri kansallisessa yhteisössä, ja millaisia haasteita ja mahdollisuuksia kaksoiskansalaisuuteen kasvamiseen liittyy.

Kohtaamistyön ytimessä

Kirsi Kokkonen, Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu, yhteisöpedagogi (YAMK) -opiskelija

Esitelmäni perustuu valmistumassa olevaan opinnäytetyöhön, jonka työnimi on ”Kohtaamistyön ytimessä”. Opinnäytetyön tarkoituksena on ollut tuoda esiin nuorten kokemuksia ja ääntä kohtaamisen tärkeydestä ja merkityksellisyydestä nuorten eri palvelujen rajapinnoilla. Opinnäytetyön tavoitteena on ollut tuottaa tietoa joka auttaa sanoittamaan kohtaamisen dynamiikkaa. Tieto kohtaamisen dynamiikasta auttaa ymmärtämään kokonaisvaltaisesti kohtaamistyötä ja siinä muotoutuvaa dialogia ja sen vaikutuksia nuoren kokemaan osallisuuteen kohtaamishetkissä. Kohtaamistyön dynamiikan ymmärtäminen auttaa nuoris-, kasvat-, ja sosiaaliohjelmien kehittämisessä sekä tuo esille kohtaamistyön ammattilaisten osaamisalueita.

Tutkimuksen teoreettinen tausta pohjautuu sosiaalipedagogiseen työorientaatioon ja dialogiseen kohtaamiseen. Tarkoituksena on ollut tavoitella käytännön ja teorian vuoropuhelua, sosiaalipedagogista praksista jossa ydin on toiminnan ja ajatusten reflektoinnissa. Paulo Freire näkee yhteiskunnan sorrettujen aseman vapautumisen dialogisuuden avulla. (Freire 2005, 69) Sosiaalipedagogiikka perustuu dialogisuuteen jonka mukaan toiminta on aidosti nuorta näkevää ja ammatillista vasta sitten kun se on dialogista. (Ranne 2005, 15)

Opinnäytetyössä olen tutkinut kuinka nuoret kokevat tulevansa kuulluksi kohtaamisissa sekä sitä millaiset tekijät kohtaamisessa vaikuttavat nuoren osallisuuden kokemusten vahvistumiseen. Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus, jonka aineistonkeruu toteutettiin monimenetelmällisesti Learning cafe -menetelmää soveltaen sekä teemahaastatteluin. Opinnäytetyön aineistonkeruuprosessi toteutettiin 2016 heinäkuun ja 2017 tammikuun välillä. Prosessiin osallistui Kuopion Tukeva työvalmennusäätiön starttipajan nuoria. Aineistonkeruuprosessin menetelmävalinnat mahdollistivat nuorten vahvan osallisuuden opinnäytetyön empiirisessä osuudessa.

Nuorten kokemusasiatuntijuutta palveluiden kehittämisessä on käytetty tutkimuksellisesti varsin vähän itse kohtaamishetken näkökulmasta. Vaikeimmin työllistyvät nuoret palvelujärjestelmässä selvityksessä (Miettinen & Pöyry 2015, 3-4) haastateltiin nuoria palveluiden saatavuuden näkökulmasta ja sen mukaan nuoret pitivät ihmisläheisistä palveluista. Osan palveluista he kokivat kasvottomiksi ja byrokraattisiksi. Yhtenä opinnäytetyön alustavana tuloksena voidaan todeta, että se kuinka me nuorta katsomme vaikuttaa kohtaamishetkeen ja kokonaisvaltaisesti nuoren hyvinvointiin. Nuorten kokemusasiatuntijuutta palveluiden kehittämisessä tulisi lisätä.

Esitelmässä tuon esille aineistokeruuprosessia ja opinnäytteen alustavia tuloksia. Opinnäytetyön esittelemisen lisäksi esitelmän tarkoitus on herättää keskustelua kohtaamisesta ja saada kuulijoilta uusia näkökulmia aiheeseen. Opinnäytetyöni on analyysivaiheessa.

Avainsanat: sosiaalipedagoginen työorientaatio, dialogisuus, osallisuus, kohtaaminen

Lähteet

Freire, P. 2005. Sorrettujen pedagogiikka. Suomennos Joel Kuortti. Tampere: Vastapaino

Miettinen, S. & Pöyry, S-M. 2015. Vainulla Etelä-Savossa. Vaikeimmin työllistyvät nuoret palvelujärjestelmässä – selvitys. Mikkelin Ammattikorkeakoulu, A: Tutkimuksia ja raportteja.

Ranne, K. 2005. Sosiaalipedagogiikka koulutuksessa ja työelämän kehittämisessä. (toim.) Ranne, K., Sankari, A., Rouhiainen-Valo, A. & Ruusunen T. Teoksessa Sosiaalipedagoginen ammatillisuus - Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Satakunnan Ammattikorkeakoulu.